

Vashchenko A. P., post-graduate student of the Department of History and Culture of Ukraine, State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda» (Ukraine, Pereyaslav-Khmelnytsky), karpan22@ukr.net

Korsun Pedagogical Technology School as a center of local lore movement in Cherkashchina in the 20–30's of the 20th century

The article focuses on the tendencies of local lore activity of educational institutions in the Cherkasy region on the example of the Korsun Pedagogical College in the 20–30's of the 20th century. When writing the article, the author applied the principles of historicism, systematic and scientific objectivity.

In the 20–30's of the twentieth century the linguistic movement is growing, and educational institutions become the leading centers of local lore studies. The article analyzes the development of regional studies at the Korsun Pedagogical College on the example of the activity of the ethnographic ethnographic circle, which was created in 1923–1924. Also the significance of regional excursions for studying the «Regional Studies» course was analyzed.

Keywords: regional studies, Cherkasy region, educational establishments, local lore excursions, natural history museum, local lore activity, local lore centers, Korsun pedagogical technical school.

УДК 930.2–027.542

Семергей Н. В.,

кандидат історичних наук, доцент

кафедри філософії і суспільних наук, ВДНЗУ
«Полтавська медична стоматологічна академія»
(Україна, Полтава), nsemergey@ukr.net

**Національно-культурне відродження
в історію– та політософії Михайла Драгоманова:
історіографічний контекст**

Запропонована стаття присвячена розкриттю зарубіжного та українського історіографічного дискурсу з питання історію– та політософських поглядів Михайла Драгоманова на причини, сутність та значення національно-культурного відродження України. Автор звертає увагу на те, що в сучасній історичній науці була обґрунтована думка про те, що М. Драгоманов уважав культуру основою та есенційним чинником політичного відродження нації. На його думку, першою лінією національного відродження є процес соціокультурного самовизначення в різних ділянках української національно-культурної спадщини, її славного минулого і багатих традицій. Автором запропоновано огляд сучасних підходів до тлумачення понять «національне відродження» та «культурне відродження», звернено увагу на їхнє трактування у творчій спадщині М. Драгоманова. Зроблено висновки про націє– та державотворчу роль ідейної спадщини та суспільно–громадської діяльності М. Драгоманова для становлення та розвитку сучасної української державності.

Ключові слова: національне відродження, культурне відродження, федерація, автономія, історіософія, національно-політична програма, лібералізм, демократизм, самостійність, спілка громад, громадський соціалізм.

Бурхливе національне відродження, яке вже вкотре переживає наша країна, супроводжується зростанням інтересу до вітчизняної історії, культури, духовних витоків українського народу. Учені стверджують, що культура виникла на ранніх стадіях розвитку суспільства і нерозривно пов'язана з його історією, поєднує в собі все, що створено працею, розумом і творчою енергією людини. Національна культура в усьому її багатстві та багатогранності була незмінним засобом виховання, фундаментом духовного розвитку особистості, адже в культурі зосереджені ті гуманістичні цінності, що ніколи не старіють.

Метою нашої публікації є дослідження презентації історіософських і політософських поглядів Михайла Драгоманова на національно-культурне відродження України другої половини XIX століття в українській історіографічній традиції.

Характерною рисою сьогодення є швидке зростання національного самоусвідомлення народів. До недавнього часу національна свідомість (ціннісні орієнтації, шанування своєї мови, вірність традиціям, історична пам'ять, потреби реалізувати свої національні інтереси, опановувати і передавати національні культурні надбання), по суті, не бралися до уваги і не вивчалися. Крім того, навіть згадка про неї нерідко сприймалася як намагання розбудити націоналістичні настрої [9, с. 3]. Однак, концентрація уваги винятково на національній ідеї, на внутрішньонаціональних інтересах призводить до звуження зв'язків, відусоблення, збіднення культурної сфери, а в окремих випадках – до зіткнення і конфліктів на основі національних антагонізмів, на чому можна переконатися сьогодні.

Сучасна історіографія акцентує увагу на тому, що кінець XVIII – початок XX ст. характеризується у вітчизняній історіографії як «національне відродження України», «українське національне відродження». Ці терміни даремно шукати та з'ясовувати їхню суть у спадщині радянської історіографії. З утвердженням у СРСР тоталітарної державної системи потрапила під заборону сама проблематика історії українського національного руху, який, власне, й становив основу того явища, що його найвидатніші класики української історіографії М. Грушевський, Д. Багалій, Д. Дорошенко, І. Крип'якевич назвали українським відродженням. Саме вони увели в науковий обіг це поняття, розуміючи його як комплекс подій і явищ XVIII – початку XX ст., пов'язаних із поширенням масового національного усвідомлення, пожвавленням і піднесенням національного руху, розвитком усіх галузей культурного життя українців. На думку дослідника А. Коцура, вони розглядали національне відродження як два потоки – однакові за змістом, паралельні за напрямком, одночасні в певних хронологічних рамках, але розмежовані територіально: один протікав в українських землях під владою Російської імперії, а другий – під владою Австрійської (пізніше – Австро-Угорської) імперії [7, с. 80].

В українській історіографії зазначається, що термін «національне відродження» є ідеологічним винаходом XIX ст., надзвичайно популярним серед інтелектуальних еліт, так званих «неісторичних» націй. У самій назві цього терміна полягає основна ідея: десь в історичному часі існувала нація, яка внаслідок несприятливих історичних умов занепала і прагне «відродитися».

Український дослідник В. Сарбей намагався уточнити і назвати завершальні хронологічні рамки «українського відродження» – «вважати ними не 1914 р., а 1917 р., тобто початок української національно-демократичної революції, що постала як логічне завершення й апогей усієї попередньої історії українського відродження» [12, с. 20–21].

Узагальнюючи наукові розвідки вчених щодо об'єму поняття «національне відродження» та його періодизації ми визначаємо терміном «національне відродження» сукупність соціально-економічних, суспільно-політичних та культурних детермінантів, котрі слугували чинниками становлення та розвитку української нації та державності.

Українська історична наука визнає той факт, що помітну роль в історії українського руху відіграв Михайло Драгоманов (1841–1895 рр.) – видатний український

вчений і громадський діяч, основоположник політичної науки в Україні, вітчизняного конституціоналізму, засновник українського соціалістичного руху. Головні політологічні праці: «Передне слово до «Громади» (1878 р.), «Шевченко, українофіли і соціалізм» (1879 р.), «Пропащий час: Українці під Московським царством» (1880), «Історична Польща і великоруська демократія» (1883 р.), «Вільний Союз – вільна Спілка» (1884 р.), «Чудацькі думки про українську національну справу» (1891 р.), «Листи на Наддніпрянську Україну» (1893 р.) та інші.

Після звільнення з Київського університету, київська Громада відправила його закордон, щоб там вчений налагодив видавничу справу. М. Драгоманов боронив на міжнародному форумі права української культури і нації, зв'язуючи українську культуру з культурою Західної Європи. Учений увесь час підтримував міцні зв'язки з Україною, зокрема Галичиною, вплинувши там на пробудження громадського життя й особливо спричинившись до створення радикальної партії [3, с. 474].

Національно-політична програма М. Драгоманова була побудована на засадах раціоналізму, федералізму та демократизму. Визнаючи повністю право українського народу на державне існування, М. Драгоманов у політичній практиці виступав як прихильник автономної України у «формі автономії земської: громад, повітів і країн, в якій може виявитися й автономія національна». Щоб забезпечити українському народу повну політичну і культурну свободу й федеративний устрій суспільства, М. Драгоманов вважав за неминучу активну політичну боротьбу, навіть збройну боротьбу і повстання. Майбутнє України він уявляв як «товариство товариств, спілку громад, вільних в усіх своїх справах» [3, с. 474].

Національне відродження, за одним із відомих наукових визначень, процес розкриття та реалізації затриманих чи нездійснених згідно тих чи тих причин можливостей нації (народу) до розкриття більш широкого (ніж раніше) задоволення потреб та запитів людей, які належать до національного колективу.

Сучасна історіографія акцентує увагу на тому, що прагнучи до поєднання лібералізму, демократії, народності і національних ідей, проголошуючи примат людини, її прав і свобод над державою і суспільством, спираючись на досягнення міжнародної конституційної думки і подекуди – на анархістські політичні вчення, М. Драгоманов досить критично ставився до унітарних державних структур, республіканського централізму, крайностей націоналізму, які, на його погляд, спонукали до примусу особистості, насильства над людиною, обмеження її прав і свобод. Саме людина для мислителя – основа соціального устрою, найвища цінність, гарантіями прав якої може бути лише вільна самоврядна асоціація (громада). Найкраща форма політичного життя – асоціація гармонійно розвинутих особистостей в Україні – «громадівський соціалізм», «громадівська праця», які мають «мусять мати українську одягу» [11, с. 112].

Принципи моральної політики М. Драгоманова по своїй суті не знаходять згодом народницьких гасел. Не позбувся подібної тенденції й І. Франко, прихилившись мужикофільського характеру соціалізму і демократизму М. Драгоманова. Уже в наш час популістом у широкому

розумінні назвав М. Драгоманова І. Лисяк-Рудницький. Якщо М. Костомаров і П. Куліш вважали, що моральний потенціал культури спочатку даний особливостями його природи, то М. Драгоманов був переконаний, що націями, народами в історичному розумінні цього слова, як і людськими особистостями, не народжуються, а стають [1, с. 114].

М. Драгоманов популяризував культурні надбання українського народу, закликав його до духовного єднання з російським, особливо наголошував на загальнолюдських цінностях російської класичної літератури. З повагою ставлячись до марксизму, він не сприймав у ньому теорії класової боротьби, доведеної до диктатури пролетаріату, і вважав будь-який централізм несумісним з демократизмом. М. Драгоманов нещадно викривав ворожу українському народові сутність польсько-шляхетного шовінізму і поступки його з боку навіть прогресивних діячів загальноросійського визвольного руху. Він першим засудив терористичну тактику революційної боротьби російських народників [12, с. 198–200].

Оцінюючи роль російської інтелігенції у визвольному русі українського народу, М. Драгоманов високо оцінював діяльність К. Рилєєва. Тому сучасний дослідник В. Сарбей зауважував, що для К. Рилєєва безсумнівною була справедливість визвольної боротьби українського народу за незалежність і за створення своєї самостійної держави. Його поетичні твори, героями яких були Северин Наливайко, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Семен Палій, здобули популярність, як серед діячів таємних військових організацій, так і серед широких кіл освіченої громадськості України. Вони навіть стали чинником піднесення українського патріотизму. Як прямі заклики не припиняти боротьби за волю України сприймалися поетичні рядки К. Рилєєва з незавершеної трагедії «Мазепа» (1822 р.):

Смело грянем за свободу,
Огрядим себя крестом.
Возвратим права народу,
Иль со славою умрем!
Пусть гремющей быстрой славой,
Разнесет везде молва.
Что мечем в битвах кровавых,
Приобрел козак права!
Смело, други! В бой свирепый!
Жаждет битвы верный конь.
Смело, дружно за Мазепой,
На меча и на огонь.

Із жажливою самодержавно-кріпосницькою дійсністю та жорстоким національним гнобленням асоціювалися і рядки з поеми Рилєєва «Наливайко»:

Мне ад – Украины зреть в неволе,
Ее свободной видеть рай.

Цікаво, на думку М. Драгоманова, що й О. Пушкін у поемі «Полтава» (1828 р.) так передає невдоволення козаків українським урядом Петра І:

Теперь бы грянуть нам войною
На ненавистную Москву!
Когда бы старый Дорошенко,
Иль Самойлович молодой,
Иль наш Палей, иль Гордиенко
Владели силой войсковою,
Тогда б снегах чужбины дальнющей

Не погибали казаки
И Малороссии печальной
Освобождались уж полки.
Без милой вольности и славы
Склоняли долго мы главы,
Под покровительством Варшавы
Под самовластием Москвы.
Но независимой державой
Украине быть уже пора –
И знамя вольности кровавой
Я подымаю на Петра [2, с. 161].

Заслуги М. Драгоманова в українському національному відродженні високо оцінив І. Франко, який і сам зазнав значного впливу драгоманівських ідей. «Рядом дуже гарних і основних праць про стан і змагання «недержавних народностей» в Європі, як провансальців, кельтів, фламандців, валлонів, він показав, що рух українського народу до самопізнання і просвіти на рідній мові не є нічим нечуваним та неправним, але противно, є зовсім натуральним і конечним. Що ж до границь, в яких би могли держатися просвіта і письменництво на Україні, то М. Драгоманов, замість хитрих наукових доказів, узяв за мірило потреби народу, самої суспільності...» [10, с. 200]. І. Франко помітив, що, на думку М. Драгоманова, поняття «культури» містить у собі багато політичних чинників, плекання мови, письменства, школи, народної освіти тощо [10, с. 437]. М. Драгоманов у «Переднім слові» до «Громади» окреслив етнографічні межі української нації, а у своїх багатоцінних фольклорних працях раз у раз зводив річ на значення і становище українського народу як самостійної нації в розвитку духовних зв'язків між заходом і сходом, між півднем і північчю [10, с. 418].

Учений Д. Гачінсон назвав М. Драгоманова видатним націоналістом, інтелектуалом «поступового» спрямування [10, с. 503]. В. Рудко зауважив, що М. Драгоманов, не зважаючи на своє величезне історичне значення, був усе-таки духовною дитиною давноминулих українських десятиліть з усіма їх недоліками [10, с. 608].

Відомі сучасні дослідники, зокрема Я. Калакура, О. Рафальський, М. Юрій визнають М. Драгоманова як одного з фундаторів студій українознавства, з історії української ментальності [4, с. 18]. Учені помітили, що М. Драгоманов звертав увагу на те, що українці впродовж століть, вели «хуторський» спосіб життя, вирішували переважно більшість проблем на засадах «громади», а це, у свою чергу, вело до певної замкнутості, ізольованості, відособленості, створювало підґрунтя для поглинання української нації іншими етносами. Безумовно, бажання зрозуміти самих себе, свою належність до української національної спільності, усвідомити себе українцями – ніколи не полишало ідейних провідників українського народу [4, с. 28–29].

За словами О. Забужко, об'єднуючим чинником для українства двох імперій залишалися питомі ментальні якості, побудовані на християнських цінностях, козацько-лицарському дусі вільнолюбства, нескореності та національно-державницької ідеї, які отримали потужний імпульс від творчості Т. Шевченка, який «мав ментальність простої людини, яка протистояла імперіям», а також М. Грушевського та інших [4, с. 281].

Піднесення історичної та національної свідомості українства, трансформації його ментальності розгорта-

лися на тлі національно-культурного відродження України під впливом, звичайно, творчості М. Драгоманова [4, с. 296], адже він один із тих, хто вивчав вдачу народу. Він не заперечував аграрно-хліборобського походження українського етносу. У нього проявляються цікаві зауваження щодо зв'язку індивідуалізму зі сприятливими умовами ведення сільського господарства [4, с. 159].

Ми розглянули основні історіософські та політо-софські ідеї М. Драгоманова, що стосуються становлення і розвитку національно-культурного відродження України. М. Драгоманов переконливо довів, що наше політичне відродження почалося саме з культури, а щоб визначити себе політично, нам треба було пройти процес культурного самовизначення в різних ділянках національної культури, її славного минулого і багатих традицій.

Список використаних джерел

1. Гаєвська Л. Концепція національного відродження в історіо-софії М. Драгоманова [Текст] / Л. Гаєвська // Радуга. – 1992. – №3–4. – С.111–118.
2. Грінченко Б. Діалоги про українську національну справу. Джерела з історії суспільно-політичного руху в Україні 19 – поч. 20 ст. [Текст] / Б. Грінченко, М. Драгоманов. – К.: НАН України, Ін-т української археографії, 1994. – 284 с.
3. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Перевидання в Україні [Текст] / НАН України, Ін-т укр. археографії. – К.: Ін-т Української археографії, 1995. – 800 с.
4. Калакура Я. С. Ментальний вимір української цивілізації / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. – К.: Генеза, 2017. – 560 с.
5. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. – К.: ПІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
6. Касьянов Г. «Національне відродження» чи «націотворення»? [Текст] / Г. Касьянов // Історія та правознавство. – 2007. – №19–21. – С.99–103.
7. Коцур А. П. Дефініції «національне відродження України», «українське національне відродження» в українській історіографії ХХ – початку ХХІ ст. [Текст] / А. П. Коцур // Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету: зб. наук. пр. – Ізмайл, 2011. – Вип.30. – С.80–93.
8. Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи Відродження: друга половина ХVІІІ – середина ХІХ [Текст] / В. В. Кравченко; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Харківський держ. ун-т. – Х.: Основи, 1996. – 296 с.
9. Культурне відродження в Україні [Текст] / за ред. Т. О. Сілаєвої. – Львів: Астерикс, 1993. – 222 с.
10. Націоналізм: антологія [Текст]. – 2-ге вид. (переробл. і доп.) / упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2006. – 684 с.
11. Політологічний енциклопедичний словник [Текст]: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.
12. Сарбей В. Г. Національне відродження України / В. Г. Сарбей. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с.

References

1. Haievskia L. Kontseptsiiia natsionalnoho vidrodzhennia v istorio-sofii M. Drahomanova [Tekst] / L. Haievskia // Raduha. – 1992. – №3–4. – S.111–118.
2. Hrinchenko B. Dialohy pro ukrainsku natsionalnu spravu. Dzhherela z istorii suspilno-politychnoho rukhu v Ukraini 19 – poch. 20 st. [Tekst] / B. Hrinchenko M. Drahomanov – K.: NAN Ukrainy, In-t ukrainskoi arkhеоhrafii, 1994. – 284 s.
3. Entsiklopediia ukrainoznavstva. Zahalna chastyna. Perevydannia v Ukraini [Tekst] / NAN Ukrainy, In-t ukr. arkhеоhrafii. – K.: In-t Ukrainskoi arkhеоhrafii, 1995. – 800 s.
4. Kalakura Ya. S. Mentalnyi vymir ukrainskoi tsyvilizatsii / Ya. S. Kalakura, O. O. Rafalskyi, M. F. Yuri. – K.: Henezа, 2017. – 560 s.

5. Kalakura Ya. S. Ukrainska kultura: tsyvilizatsiinyi vymir / Ya. S. Kalakura, O. O. Rafalskyi, M. F. Yurii. – K.: IPIEnd imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2015. – 496 s.

6. Kasianov H. «Natsionalne vidrozhennia» chy «natsiotvorennia»? [Tekst] / H. Kasianov // Istorii ta pravoznavstvo. – 2007. – №19–21. – S.99–103.

7. Kotsur A. P. Definitii «natsionalne vidrozhennia Ukrainy», «ukrainske natsionalne vidrozhennia» v ukrainskii istoriografii XX – pochatku XXI st. [Tekst] / A. P. Kotsur // Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu: zb. nauk. pr. – Izmail, 2011. – Vyp.30. – S.80–93.

8. Kravchenko V. V. Narysy z ukrainskoi istoriografii epokhy Vidrozhennia: druha polovyna XVIII – seredyna XIX [Tekst] / V. V. Kravchenko; NAN Ukrainy, In-t ukr. arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho, Kharkivskiy derzh. un-t. – Kh.: Osnovy, 1996. – 296 s.

9. Kulturne vidrozhennia v Ukraini [Tekst] / za red. T. O. Silaievoi. – Lviv: Asteryks, 1993. – 222 s.

10. Natsionalizm: antolohiia [Tekst]. – 2–he vyd. (pererobl. i dop.) / uporiad.: O. Protsenko, V. Lisovi. – K.: Smoloskyp, 2006. – 684 s.

11. Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk [Tekst]: navch. posib. dlia studentiv vyshch. navch. zakl. – K.: Heneza, 1997. – 400 s.

12. Sarbei V. H. Natsionalne vidrozhennia Ukrainy / V. H. Sarbei. – K.: Vydavnychiy dim «Alternatyvy», 1999. – 336 s.

Semerhei N. V., candidate of History, associate professor of the Department of Philosophy and Social Sciences, HSEE of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy» (Ukraine, Poltava), nsemergey@ukr.net

National and cultural renaissance in historiography and politology of Mykhailo Drahomanov: historiographical context

The proposed article is devoted to the discovery of foreign and Ukrainian historiographical discourse on the issue of historical and political-psychological views of Mykhailo Drahomanov on the causes, essence and significance of the national-cultural renaissance of Ukraine. The author pays attention to the fact that in modern historical science, the idea that M. Drahomanov considered culture as the basis and the essential factor of the political revival of the nation was substantiated. In his opinion, the first line of national renaissance is the process of socio-cultural self-determination in various parts of the Ukrainian national-cultural heritage, its glorious past and rich traditions. The author proposes an overview of modern approaches to the interpretation of the notions of «national renaissance» and «cultural renaissance», attention was paid to their interpretation in the creative heritage of Drahomanov. The conclusion about the national and state-creative role of the ideological heritage and public-public activity of M. Drahomanov for the formation and development of modern Ukrainian statehood has made.

Keywords: national renaissance, cultural revival, federation, autonomy, historiography, national political program, liberalism, democracy, independence, association of communities, community socialism.

* * *

УДК 624.21/8+625

Салата Г. В.,

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри соціальних комунікацій та інформаційних наук, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), salaty@bigmir.net

ПРОФЕСОР Л. Д. ПРОСКУРЯКОВ (1858–1926 РР.): ШТРИХИ ДО РЕКОНСТРУКЦІЇ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ

Зроблена спроба виокремити і окреслити внесок Л. Д. Проскурякова в історію науки і техніки за радянської доби. Відтворено ключові сегменти діяльності наукової школи у розробці теорії споруд. Метою статті є відтворення внеску професора Л. Д. Проскурякова у розвиток будівельної механіки 1918–1926 рр.

Ключові слова: Л. Д. Проскуряков, будівельна механіка, теорія споруд, історія науки і техніки.

У 2018 р. минає 160 років від дня народження Лавра Дмитровича Проскурякова (1858–1926 рр.). На початку

XX ст. він був яскравою фігурою в історії технічної науки, зокрема залізничного мостобудування. Однак його спадщина досі не вивчена належним чином, не проаналізована, гідно не оцінена і не донесена до сучасника у повному обсязі. На жаль, майже немає праць, присвячених безпосередньо науковій діяльності вченого. Також відсутній конкретний життєпис вченого.

Однією з причин цього є те, що вивчення спадщини Л. Д. Проскурякова велося спеціалістами з окремих галузей науки і техніки, які переслідували конкретну мету. Звичайно, це не дозволило охопити усю багатогранну і міждисциплінарну за своїм характером творчу спадщину вченого. Хоча у вітчизняній історично-технічній літературі роль вченого у розвитку світового мостобудування висвітлювалася неодноразово, все ж поділ наукових інтересів Л. Д. Проскурякова дробить його цілісний образ на безліч окремих біографічних деталей.

Історіографічний аналіз робіт з окресленої теми свідчить, що проблема не обійдена увагою дослідників, однак вона носить безсистемний характер, розвідки хибують на асиметрію історіографії проблеми. Зазвичай, енциклопедичні видання [1, с. 37]; публікації присвячені вшануванню ювілейних дат Курського і Білгородського країв [2, с. 12; 3, с. 55–60; 4, с. 144–145]; загальна література з архітектури [5, с. 70; 6, с. 121–124; 7, с. 285]; історії залізничного транспорту [8]; науково-технічні і науково-популярні журнали [9, с. 279]; роботи, присвячені історії будівництва мостів, в яких тією, чи іншою мірою зазначено про Л. Д. Проскурякова як автора проекту у їх створенні.

Вище зазначене надає підстави, застосувавши хронологічний, аналітико-синтетичний методи реконструкції подієвих явищ, залучившись джерельною базою: документальною бібліотечних фондів України і Росії та електронною зі сторінок публічного доступу мережі Інтернет, відкритих джерел фізичної інфраструктури Інтернет на основі протоколів передачі даних HTTP (HTTPS), впорядкувати, виокремити неточності та забути сторінки головних віх життя та професійної діяльності Л. Д. Проскурякова 1918–1926 рр.

Головною метою публікації є спроба надати цілісну картину з ключових етапів життя і діяльності радянського періоду життя і діяльності Л. Д. Проскурякова; відобразити внесок Лавра Дмитровича в історію світової науки і техніки.

Варто наголосити, що за останні два десятиліття відбулися певні зрушення у справі освоєння наукового доробку Л. Д. Проскурякова [10–11]. Ґрунтовно серед доробку 90–х рр. XX ст. є стаття В. С. Аверіної «Короткий огляд інженерної, наукової і дослідницької спадщини Л. Д. Проскурякова (1858–1926)» [12]. У повідомленні О. В. Слабухи «Архітектори Приєнісейського Сибіру: кінець XIX – поч. XX ст.» висвітлюється архітектурна компонента діяльності Л. Д. Проскурякова [13]. Заслужують на увагу статті, присвячені Л. Д. Проскурякову у збірниках наукових праць [14–15].

Головною справою життя Л. Д. Проскурякова стали мости – з'єднувати простір над землею і водою різноманітними матеріалами, наплавними, балковими, підвісними і арковими конструкціями – справа усього життя видатного інженера! Вже перші з них, побудовані за його проектами, відрізнялися від раніше побудованих